

Filozofia codziennosci (76)

Dobro to tyle, co przyjemność. Nie należy się wyrzekać aktualnie przeżywanej przyjemności dla przyszłego szczęścia.

Słynne *carpie diem*, czyli chwytaj przyjemność, zwłaszcza cielesną, charakteryzuje poglądy etyczne Arystypa. Według tego filozofa przyjemności nie różnią się jakością, lecz intensywnością. Jedynym złem według niego są przykrości. Smutek to doznanie wywołane przemijaniem przyjemności.

Hedonizm jest to pogląd w etyce, który sprowadza szczęście do sumy przyjemności oraz jako cel i sens życia uznaje przeżywanie przyjemności. Hedonizm nie musi z konieczności być zespolony z egoizmem. Odwrotnie. Może prowadzić do wskazań pozwalających osiągać stan szlachetnego i wysublimowanego życia.

Epikur rozwinął teorię Arystypa i nadał hedonizmowi odmienny sens. Arystyp podkreślał wartość przyjemności zmysłowych. Epikur natomiast szczególnie znaczenie przypisuje przyjemnościom duchowym. Są one trwałe i można się nimi nasycić, natomiast przyjemności zmysłowe charakteryzują się nietrwałością i niemożliwością osiągnięcia stanów nasycenia. Zarówno przemijanie przyjemności, jak i niemożność uzyskania stanu nasycenia nimi, przynoszą przykrość.

Zdaniem Epikura największą przyjemnością jest brak przykrości. Zawarty jest w tym twierdzeniu minimalizm. Epikur wskazuje przyjemności duchowe jako te, którymi należy wypełniać życie. Należy prowadzić ascetyczne życie. Wyliminować przemijające przyjemności zmysłowe, by odczuwać brak przykrości, co ma być największą przyjemnością.

Dążenie do eliminacji przykrości spowodowało, że Epikur postanowił wyzwolić człowieka od dwóch rodzajów przykrości, które dotyczą każdego. Jedną z tych przykrości to lęk przed Bogami. Epikur uspokaja, że Bogowie zajęci są własnymi sprawami, nie interesują się losem ludzi, a więc nie ma powodu, by się ich lękać. Drugą przykrością dotykającą każdego jest lęk przed śmiercią. Epikur, nawiązując do Demokryta, głosił materializm. Przyjmował, że nie tylko ciało, ale także dusza jest zbudowana z atomów. Zdaniem tego filozofa nie ma powodu, żeby lękać się śmierci, bowiem jak długo żyjemy – śmierć w naszym życiu jest nie-

obecna. A gdy śmierć do nas przychodzi, to nas już nie ma. Epikur był przekonany, że ta racjonalna argumentacja uspokoi każdego. Nie brał pod uwagę siły emocji nakłaniając do podporządkowywania uczuć nakazom rozumu.

Epikur twierdził, że człowiek mądry bierze pod uwagę, iż największą przyjemnością jest brak przykrości. W związku z tym ci, którzy odznaczają się mądrością nie powinni brać udziału w życiu publicznym. Rządzenie trzeba pozostawić tym, dla których powstrzymanie się od takich działań będzie większą przykrością niż suma przykrości z którą spotyka się każdy, kto sprawuje rządy. Ludzie mądrzy powinni spędzać życie w otoczeniu przyjaciół oddając się duchowym przyjemnościom. Ascetyzm głoszony przez Epikura jest motywowany innymi względami niż ascetyzm religijny.

Panteizm

Twórcą szkoły stoików był Zenon z Kition (335-264 przed Chr.). Wybitny i znany przedstawiciel tej szkoły, Seneka, żył w latach 3 przed Chr. – 65 po Chr. Zrozumienie teorii etycznej stoików wymaga podkreślenia, że głosili oni panteizm. Innymi słowy przyjmowali jedność świata i Boga, pojętego jako Logos.

Bóg, czyli rozum kosmiczny, przenika całą przyrodę. Stąd nakazem etycznym jest życie człowieka zgodne z prawami przyrody. Jest ono wówczas życiem rozumnym, a w takim razie życiem cnotliwym, jak również szczęśliwym oraz wolnym. Podporządkowując własne życie rozumowi uwalniamy się od popędów i emocji. Osiągamy stan pozbawiony namiętności. Psychika jest w pełni podporządkowana rozumowi. Doskonały stan pełnej kontroli namiętności i uczuć przez rozum osiągają jedynie mędrcy. Stan taki stoicy określają mianem apatii. Mędrcze wybierając tę drogę stają się wolni i szczęśliwi.

Wysoka ranga rozumu w stanowisku stoików ma źródło w poglądzie, że rozum człowieka ma udział w rozumie kosmicznym. Dążenie do szczęścia, czyli życia cnotliwego, zarazem życia rozumnego oraz moralnego napotyka przeszkody i przeciwności. W ich obliczu stoicy zalecają niezłomność i spokój. Podkreślają, że rozpamiętywanie nieszczęść prowadzi do osłabienia sił człowieka i niczego nie zmienia. Wyrazem wolności człowieka jest możliwość odebrania sobie życia.

Wielką zasługą stoików jest sformułowanie przez nich zasady powszechnego braterstwa. Obejmuje ono również niewolników. Braterstwo wymaga zaprowadzenia trwałego pokoju. W państwie przyszłości obejmującym wszystkich ludzi mają rządzić mędrcy w oparciu o sprawiedliwość.

Stoicy są prekursorami idei globalizacji. Pojmowali oni globalizację jako rezultat braterstwa, czyli zmian w świadomości jednostek. Dzisiejsze procesy globalizacji zachodzą głównie na poziomie jednoczenia świata przez koncerty oraz na płaszczyźnie zamerykanizowanej kultury masowej. Odległe są więc od

oczekiwań wybitnych myślicieli.

Ponieważ jest mowa o panteizmie, czyli pojmowaniu Boga bezosobowo jako siły lub energii przenikającej wszystko co istnieje ze zwierzętami włącznie – należy zaznaczyć inne możliwe sposoby pojmowania Boga. Otóż deіści pojmują Boga jako wszechpotężną siłę oddzieloną od świata materialnego. Ateiści głoszą, że nie ma Boga, istnieje świat materialny. Agnostycy zawieszają sąd o istnieniu Boga. Teistami określa się osoby zaliczające siebie do jednego spośród wielu wyznań religijnych. Osoby bezwyznaniowe przyjmują istnienie Boga, ale nie są członkami żadnego określonego wyznania religijnego.

Etyka chrześcijańska

Mowa tu o chrześcijańskich systemach wartości rozmaitych wyznań, by wymienić przykładowo katolickie, protestanckie, prawosławne, adwentystów dnia siódmego, metodystów, armię zbawienia, świadków Jehowy, etc. Poza tym, rozważając moralność chrześcijańską należy wziąć pod uwagę rozmaite systemy filozoficzne powstałe w ramach chrześcijaństwa: tomizm, augustynizm, telihardyzm, personalizm chrześcijański, egzystencjalizm chrześcijański.

Augustynizm ma szczególne znaczenie dla kościoła prawosławnego, natomiast tomizm jest oficjalnym systemem filozoficznym kościoła rzymskokatolickiego. Przełomowym momentem, który o tym zadecydował, było ogłoszenie przez papieża Leona XIII encykliki „Aeterni Patris” 4 sierpnia 1879 roku. Encyklika ta uznała tomizm za filozofię, na której Kościół chce oprzeć wiarę i z nią powinna się liczyć współczesna filozofia i nauka.

Jeden z najwybitniejszych polskich tomistów, Piotr Chojnacki podkreśla, że filozofia chrześcijańska niezależnie – choć bez popadania w sprzeczność z tezami wiary – szuka prawdy opierając się na doświadczeniu i rozumie. Neotomizm rozwija się więc w ścisłej więzi z naukami szczegółowymi i wyczulony jest na poglądy zawarte w innych systemach filozoficznych. Jest to stanowisko reprezentatywne dla jednej ze szkół w obrębie tomizmu, a mianowicie szkoły łowańskiej.

Stanowisko Mieczysława A. Krąpca, to odrębny nurt w tomizmie, nawiązujący do poglądów E. Glisona, francuskiego tomisty XX wieku. W nawiązaniu do jego dzieł M. A. Krąpiec stworzył szkołę lubelską w tomizmie. Szkoła ta nie rozgranicza treści religijnych od filozoficznych, jak również nie przeprowadza granicy między filozofią i teologią. Zespała wiedzę i wiarę. Wyodrębnia się także tomizm tradycyjny oraz tomizm transcendentalizujący, który powstał w rezultacie nawiązania do kantyzmu oraz egzystencjalizmu, czy filozofii analitycznej.

W myśl chrześcijańskiego systemu wartości, najwyższą wartością jest Bóg.

Maria Łajszekowska